

Разовій спеціалізованій вченій раді
у Державному університеті
інфраструктури та технологій

ВІДГУК

офіційного опонента –

**доктора юридичних наук, професора Короеда Сергія Олександровича
на дисертацію Арестової Людмили Валеріївни «ОРГАНІЗАЦІЙНО-
ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І
ГРОМАДЯНИНА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОВАДЖЕННІ», подану
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Головним обов'язком держави, згідно із Конституцією України, є утвердження і забезпечення прав і свобод людини, яка визнається найвищою соціальною цінністю. Стан з правами і свободами людини, ступінь їх реалізації, дотримання балансу інтересів всіх учасників суспільних процесів, шанобливе ставлення до прав кожної людини – є основою соціального клімату в державі, запорукою її стабільності. Саме тому суспільство, юридична наука дедалі більше пов'язують вирішення проблем соціально-економічного, політичного і духовного розвитку громадян з удосконаленням публічної, адміністративної діяльності держави. А це вимагає трансформації залишків пострадянської адміністративної системи і її вдосконалення, а також розробки сучасного і дієвого механізму адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина у публічно-владних відносин, однією із сфер яких є адміністративне провадження, з урахуванням світових демократичних стандартів та в умовах європейської інтеграції. А відтак, дисертаційне дослідження Арестової Л.В. на тему «Організаційно-правові засади забезпечення прав і свобод людини і громадянина в адміністративному провадженні» вбачається актуальним та своєчасним.

Про актуальність дослідження свідчить й те, що робота виконана у відповідності до Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 942, Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, схваленої Законом України від 21 листопада 2002 року № 228-IV, відповідає п.п. 1–6 Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки, затверджених Загальними зборами НАПрН України 3 березня 2016 року.

Надана на рецензування дисертація є однією з перших, причому вдалих, спроб на узагальненому рівні, з використанням сучасних методів пізнання та урахуванням новітніх досягнень науки адміністративного права виконати комплексне дослідження адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина, що дозволило автору обґрунтувати низку нових концептуальних положень і висновків, надати практичні рекомендації та пропозиції з досліджуваних питань.

Здобувач використала численні наукові праці фахівців з філософії, загальної теорії держави та права, теорії управління та адміністративного, конституційного, інформаційного, цивільного, господарського, трудового, міжнародного, інших галузевих правових наук, а також логіки, мовознавства, соціології та ряду інших галузей знань. Нормативною базою наукового дослідження стали Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, законодавчі акти, постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, інші підзаконні нормативно-правові акти. Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять узагальнення практичної діяльності державних органів у сфері адміністративного провадження.

Узагальнений в роботі теоретичний та нормативний матеріал аналізується з використанням виваженого методологічного апарату, який включає як загальнонаукові, так і конкретні наукові методи пізнання, зокрема: логіко-семантичний, сходження від абстрактного до конкретного, порівняльно-правовий, класифікації, групування, системно-структурний, системно-функціональний, документального аналізу, спеціально-юридичний,

статистичний, порівняльно-правовий, структурно-логічний, компаративний, соціологічного опитування та інші методи пізнання. Загалом, методи дослідження є цілком сучасними й обґрунтованими, що стало запорукою успішного вирішення поставлених дисертантом завдань.

Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених задач. Чітко виражений теоретичний підхід, зокрема, вдало розроблені дефініції, класифікації і критерії дозволили автору аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина механізмами адміністративного провадження.

На особливу увагу заслуговують наступні положення, висновки, рекомендації та пропозиції, що викладені в дисертації, оскільки, на нашу думку, вони найбільш наочно демонструють її наукову новизну, теоретичну та практичну значущість. Зокрема:

– на сучасному етапі державотворення дисертанткою встановлено, що шляхом, засобом забезпечення прав і свобод людини з боку держави є адміністративні провадження. Методологічною основою, на якій мають здійснюватися такі провадження, як впливає з систематизації загальнолюдських принципів, є принцип пріоритетності інституту прав та свобод людини, а якщо розглядати адміністративне провадження як систему, то вищезазначений принцип (принцип пріоритетності інституту прав та свобод людини) є системоутворюючим;

– дисертанткою встановлено, що виявлення співвідношення і взаємозалежності категорій «адміністративний процес», «адміністративна процедура» та «адміністративне провадження», їх спільних ознак, а також особливостей засвідчило, що адміністративний процес і адміністративну процедуру об'єднує те, що вони є формами здійснення певних дій з заданими (регламентованими) змістом та послідовністю;

– дисертанткою визначено, що метою побудови адміністративного

провадження має стати додержання прав та свобод людини у відповідному процесі, а критерієм якості цього провадження – ступінь досягнення зазначеної цілі. На ці цілі (функції) «працюють» такі складові адміністративного провадження як: а) його правова урегульованість (юридична регламентація адміністративних проваджень); б) контроль за додержанням установленого регламенту адміністративного провадження; в) обмеження деяких контрольних функцій тощо;

– дисертанткою введено поняття нормативної моделі діяльності у сфері забезпечення прав і свобод людини та громадянина, яка представляє собою визначену сукупність затверджених у встановленому порядку нормативно-правових актів та інструктивно-методичних матеріалів, які визначають технологію розроблення, погодження, прийняття та моніторингу нормативних актів. Плідність цього поняття полягає у відкритті можливості застосування для вдосконалення правового регулювання вищезгаданої діяльності усього наукового апарату моделювання, апарату загальної теорії систем і системного аналізу;

– дисертанткою запропоновано перелік, а також зміст принципів адміністративного судочинства, що містяться в КАСУ, проведено їх аналіз та оцінку ступеня забезпечення необхідної якості судового процесу, відповідності принципів судочинства КАСУ європейським стандартам, ЄСПЛ;

– дисертанткою запропоновано приведення системи принципів вітчизняного судочинства, що містяться в процесуальних кодексах, КАСУ – до вимог міжнародних, принципів функціонування Європейського суду з прав людини, що дасть змогу вдосконалити нормативну модель адміністративного судочинства, забезпечити необхідну якість судового процесу, а також одержати не тільки відповідні локальні позитивні ефекти від імплементації тих чи інших принципів у судочинство, а й забезпечити досягнення сумарного, синергетичного ефекту;

– дисертанткою обґрунтовані положення щодо підвищення ефективності державної регуляторної політики в Україні шляхом використання досвіду

економічно розвинених країн та отримання допомоги міжнародних організацій, такий досвід мав би полягати у запозиченні найбільш ефективних нормотворчих проваджень; охарактеризовано мету правового забезпечення цієї політики, що полягає у закріпленні у встановленому порядку, за допомогою нормативно-правових актів та інструктивно-методичних матеріалів, оптимальної моделі розроблення, погодження, прийняття та моніторингу регуляторних актів; критеріями оптимальності зазначеної моделі у такому разі є забезпечення прийняття якісних, ефективних правових рішень, а також підтримання (за рахунок систематичного моніторингу) їх ефективності протягом певного часу (на період існування проблеми, задля вирішення якої він був створений).

У дисертації сформульовано й інші цікаві та корисні для юридичної науки взагалі, і науки адміністративного права зокрема, положення та висновки.

Однак, як і при дослідженні будь-якої складної і нової теоретичної проблеми, в зазначеному дисертаційному дослідженні міститься чимало спірних, незгоджених і не зовсім обґрунтованих положень, які можуть стати підґрунтям наукової дискусії і напрямами подальшої розробки даної проблеми. Зокрема:

1. Досить слушно здобувачем у підрозділі 1.1 проаналізовано сучасний стан дослідження проблем реалізації державної політики у сфері забезпечення прав і свобод людини і громадянина, однак дисертантці варто бути сміливішою у своїх наукових працях і не боятись критикувати роботи інших вчених. Нажаль, у підрозділі замало уваги присвячено саме критичному аналізу поглядів вчених, які досліджували окремі проблеми адміністративних механізмів забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

2. Варто погодитись із здобувачем у тому, що доцільно «нормотворче забезпечення адміністративного провадження забезпечити через декілька нормативних актів» (с. 94). Проте робота мала б значно більший практичний інтерес, якщо б у додатках здобувач запропонувала власні проекти таких нормативно-правових актів.

3. Дещо спірним є запропоноване здобувачем визначення поняття

«прогнозування та моніторинг законодавчої сфери». Так «метою такого аналізу є виявлення пропозицій з удосконалювання законодавства та їх систематизація, як передумови для налагодження постійної організації аналітичної діяльності, моніторингу наукової думки з наступною підготовкою прогнозної інформації про перспективи та основні напрями законотворчої діяльності. На основі таких прогнозів можуть здійснюватися розробка стратегії планування правової політики Верховної Ради України, підготовка перспективних та поточних програм законодавчої діяльності, визначатися пріоритетні напрями розвитку законодавства тощо» (с. 120). Хотілось би почути думку автора щодо методів прогнозування в законодавчій діяльності з позицій захисту прав і свобод людини і громадянина.

4. Досить влучно здобувачем акцентовано увагу на тому, що «за ідеологією «cost-benefit analysis» кожен розробник регуляторного акта повинен у доступній та зрозумілій формі довести економічну доцільність свого рішення, і ще одним прогнозованим наслідком мало стати підвищення рівня прозорості регуляторної діяльності та активізація включення громадськості у регуляторну діяльність органів влади не на етапі оскарження вже прийнятих рішень, а на етапі їх розробки та обґрунтування» (с. 164). Проте не зрозуміло, чому здобувач обмежилася лише констатацією існування такої проблеми, а не запропонувала напрямки вдосконалення роботи щодо протидії корупції в даній сфері.

5. Деякі висновки в роботі мають суто декларативний характер, наприклад висновок, що «для вирішення питань щодо однозначного тлумачення термінів, які використовуються при формулюванні норм, запропоновано створити Банк юридичної термінології, в рамках якого функціонуватиме своєрідний словник юридичних термінів з чітко визначеним їх семіотичним значенням» (с. 190).

Висловлені зауваження носять характер побажань та не можуть суттєво вплинути на загальну високу наукову оцінку рецензованої роботи, її вагоме практичне значення.

Основні результати дисертації досить повно викладені в 7 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, 4 тезах на науково-практичних конференціях.

Дисертацію оформлено відповідно до встановлених вимог, виконано державною мовою, текст викладено науковим стилем.

Дисертація Арестової Людмили Валеріївни на тему «Організаційно-правові засади забезпечення прав і свобод людини і громадянина в адміністративному провадженні» є кваліфікаційною науковою працею, виконаною здобувачем особисто, яка містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати проведених здобувачем досліджень, що мають істотне значення для адміністративно-правової науки, а також свідчить про особистий оригінальний внесок здобувача в юридичну науку та характеризується єдністю змісту.

Положення та висновки роботи автор отримала особисто, вони є обґрунтованими, містять вагому наукову новизну. При здійсненні дослідження дисертанткою було досягнуто поставленої мети та виконано поставлені завдання. Вивчення матеріалів дисертації свідчить про її пошуковий характер, творчий підхід автора до вирішення поставлених завдань.

Результати дослідження відрізняються змістовністю теоретичного матеріалу, обґрунтованістю і достовірністю, доведеністю і грамотністю, в повній мірі вирішують поставлену мету. В опублікованих працях автора повною мірою відображені основні положення дисертаційної роботи.

Основні положення дисертації, що задекларовані здобувачем, містять елементи наукової новизни. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам.

Наукові положення, висновки та рекомендації повністю обґрунтовані та аргументовані, містять наукову новизну та отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях.

Випадків академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації у дисертації та наукових публікаціях здобувача не виявлено.

Зміст дисертації, яка є самостійним розгорнутим дослідженням, що розв'язує актуальне наукове завдання для науки адміністративного права, підтверджує достатній рівень набуття здобувачем теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, що дало їй можливість одержати нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати проведеного нею дослідження та розв'язати конкретне наукове завдання в галузі адміністративного права, оволодівши методологією наукової діяльності.

Таким чином, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Арестової Людмили Валеріївни на тему «Організаційно-правові засади забезпечення прав і свобод людини і громадянина в адміністративному провадженні» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40, що висуваються до дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

професор кафедри права та публічного управління Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила», доктор юридичних наук, професор

Короєд С.О.